

Spectator.**Огляд закордонної політики.**

Р. 1919. Політична млаковина при кінці 1918. р.; національна романтика; народи першого, другого, третього і четвертого рангу; відсутність представників Росії на конференції; сіяння зміїних зубів; Поляки, Денікін, Колчак — годіванці Антанти; неудача контрреволюції; версайський і сан-жерменський мир — безплідні; банкрутство мирової конференції; нова мирова конференція; можливість всеєвропейської революції; мир заключать соціалісти.

Кінець 1918 р. можна уважати переломовим в історії Європи. В жовтні була зломана мілітарна сила центральних держав і вибухла революція. Перший німецький передреволюційний уряд принца Макса Баденського вступив в переговори з антантськими державами. Прийшло до виміни нот між Вільсоном і Максом Баденським, в котрих американський президент виразно домагався уступлення Гогенцолернів, ставлячи цю умову, як *conditio sine qua non* розпочаття переговорів про перемиря. Вільгельм уступив, і розпочались переговори в Спа. Президентом переговорів був маршал Фош і він уложив прямо драконські пункти. Поминувши вже те, що Німеччина мала видати всю зброю, знищити укріплення в портах і містах, Німеччина мусіла видати Франції 150.000 вагонів і відповідну кількість льокомотив.

В умовах перемиря було також, що німецькі і австрійські війська мають уступити з зайнятих ними територій. І хоч би цієї точки не було, німецькі війська стихійно були-б покинули чужі землі, бо розпочався революційний рух і впала дисципліна. На Україні на пр. було німецьких військ 600.000, одначе вони чи то добровільно, чи присилувані українськими повстанцями дуже скоро, часами навіть пішки, покинули Україну, лишаючи зброю.

З упадком мілітарної сили Центральних Держав розпалася велика австро-угорська імперія, і до політичної східноєвропейської млаковини після упадку царату долучилась центральноєвропейська. Визволені з під габсбурського ярма народи почали організуватись, показуючи центріпетальні стремління. Чехи із Словаччиною і з Судетськими краями проголосили Чесько-Словацьку Республіку, галицькі і пруські Поляки приєднались до Надвіслянщини, Південні Славяни і Хорвати, Серби і Словінці — до сербського Королевства, Трансильванські Румуни — до Румунії. Тільки галицько-українські політики проголосили самостійну західно-українську республіку проти волі українського народу, не дивлячись на те, що вже фактично існувала тоді майже цілий рік державна Україна. Пануючим народам Австро-Угорщини: Німцям і Мадьярам не оставалось нічого иншого, як самим з'організуватись в національні Республіки. Так створилось на місці давньої двоєдиної монархії чотири самостійних держави: Австро-Німеччина, Чехо-Словаччина, Мадярщина і Західня Україна з всіх українських земель давньої монархії; решта австрійсько-угорських провінцій увійшла в державні комплекси, що заходились по за межами монархії: Італійці до Італії, Румуни до Румунії, західно-галицькі Поляки до Польщі, південні Славяне до Сербії. Як сильний був центріпетальний рух серед австрійських народів, свідчить факт, що австрійські Німці заявили бажання приєднатися до Німеччини.

Тоді ще уми були захоплені національною романтикою. 14 пунктів Вільсона проголосили принцип самовизначення народів, і всі народи наївно думали, що цей

принцип проводитись в життя послідовно. Всі сподівалися, що мирова конференція, яка заповіла, що проведе організацію Союзу Народів, урегулює відносини між народами, рахуючись з її бажаннями. Всі представляли собі, що це буде конференція, в склад якої увійдуть представники усіх народів. Всі думали, що методи тайної дипломатії вже зложені до архіву. Однак вже перші дні 1919 р. розвіяли мрії. Вже відомість, що осідком мирової конференції має стати Париж, місто, в якому ясным полум'ям палала ненависть до Німців, була коновкою холодної води, вилитої на горячі голови романтиків. Мирова конференція мала уконституватись в дні 17. січня на пам'ятку болючої для Французів дати версайського трактату з 1871. Приїхали до Парижу делеґа її: американська, англійська, японська й італійська, і президентом став Клемансо. З'їхались також делеґації усіх майже народів, окрім народів переможених центральних держав. І тут зараз-же стало ясным, що конференція не буде відбуватись під знаком національної рівноправности. Створилось чотири ранґи народів. До першого ранґа належать „Les puissances allieés“, то є Французи, Англіїці, Американці, Італійці і Японці. Їм всі козири в руки, вони мають рішати про всі справи; вони виділили орґан т. зв. Раду П'ятох, котру назвали Найвищою Радою („Le Conseil Suprême“). До другого ранґа належать „Les puissances associeés“: Поляки, Чехо-Словаки, Румуни і Південні Слов'яне. Відношення цих „associeés“ до „allieés“ є таке, як в староримськїм державнім праві відношення „amicorum et sociorum populi Romani“ до Римлян. Вони дістають з ласки „allieés“ всі блага, але за це мають служити могутнім протекторам вірно, як цуцики, і на даний приказ „служити“, то є ставати на задніх лапках і з собачою вірністю глядіти в очі пана. До третього ранґа належать усі народи Східньої Європи. Ворогами вони то ніби не є, але також не є приятелями. Вони попросту не існують в очах Антанти. Їх можна слухати, засягати інформацій, але розмова з ними до нічого не обов'язує. Четвертий ранґ — найнижчий — мають ворожі народи: Німці, Австро-Німці, Маляри, Болгари і Турки.

В компанії „puissances allieés“ бракує Росії, це тому, що вона, як одноцільна держава, перестала існувати. Брак цього „октавіста“ відчуває болючо реакційний концерт „мирової“ конференції, але нічого не порадиш. Заступити його нема ким, бо „Confereñce panrusse“ в Парижі з Сазоновом, Чайковським і Маклаковим на чолі захрипла і не може видавати чистих тонів. Звичайно, що такий принцип організації мирової конференції не міг нікого вдовольнити. Конференція перебрала на себе роль мітичної кольхідської чарівниці, Медєї, котра сіяла, тікаючи перед переслідуваннями, зміїні зуби, і з кожного зуба зараз-же виростав змії з вогняним віддихом. Перший страшний змії, який виріс із засіяного Антантою зуба, був большевицький рух, який перенісся в центр Європи. Ображені в своїх національних почуваннях Німці і Маляри організували збройні повстання проти своїх антантофільських урядів. Розпочався в Німеччині ще в лютому спартаківський рух, який вправді удалося здушити в Берліні, але за те в Баварії з'організувалася „Räterepublik“. В марті зробили Маляри переворот і установили в себе республіку рад, котра протрималася до кінця липня. Другим найстрашнішим зміїним зубом, який посіяла мирова конференція, є її інтервенція в Росії. З початку Антанта сподівалася, що їй легко буде повалити большевізм і самостійницькі змагання східноєвропейських народів при допомозі своїх власних, хочби „кольорових“, військ. Одеська, архангельська і балтійська трагікомедія показала, що це підприємство не рентовне. Війська, вислані до бувшої Росії, прямо большевичились і відмовляли послуху. Тоді конференція, для

якої більшевизм і східноєвропейська революція були вічним мечем Дамокля, постановили спертись на російську контрреволюцію і на польське військо. Антанті однаково не милі були і більшевики і східноєвропейські народи, котрі з'організувались в республіки соціалістичними урядами. Особливою ненавистю палала Антанта до українського революційного руху. Вона під'юдила Поляків, щоби вони зайняли українські території і тим самим загамували, як вона казала, високу хвилю більшевизму, що сунулась на Європу. При допомозі антантського капіталу виеквіповано і відставлено до Польщі через Німеччину армію Галера, яка зараз-же кинулась на українське військо і зайняла східню Галичину аж по Збруч. Окрім того польська армія зайняла білоруські і литовські землі, і Польща викликала до себе ненависть з боку всіх сусідів і не здобула собі ані одного приятеля.

Рівночасно з польською антибільшевицькою і антиукраїнською акцією іде контр-революційна акція адмірала Колчака в Сибірі, Денікіна на Підкавказзі і Юденіча в прибалтійських краях, — цей останній підтримуваний залізною бригадою "фон дер Гольца і Авалова-Бермоїдта". Ще минулого року з'організував Колчак „всеросійське правительство“, на чолі якого з початку стояла Директорія і в уряді участвовали російські „соціал-зрадники“, як їх називають більшевики. Та дуже скоро це співжиття лівих демократичних елементів з Колчаком скінчилось немилим акордом. Директорію арештував Колчак і оголосився військовим диктатором цілої Росії. З початком літа, а властиво з початком сибірської весни, йому удалося перейти Урал, зайняти Екатеринбург, Уфу і приблизитись до Волги. Це хвилеве його військово щастя приймила антантська реакція за початок кінця більшевизму з одного боку і самостійних республік на сході Європи з другого і офіційно визнала його як голову „єдиної і неделімої“ Росії, не зважаючи на протести східно-європейських національних делегацій. Одначе це визнання показалось чистою компромітацією. Вже в червні розпочався протинаступ більшевиків, котрим удалося не тільки виперти колчаківські війська за Урал, але навіть нестримним походом відігнати Колчака аж до східного Сибіру, при чім переслідування тріває дальше. Акція більшевиків була, як всюди де появляються контр-революційні армії, улекшена, бо на тилах Колчака вибухали повстання демократичних „чалдонів“ (сябірських кольоністів). Ми знаємо, що не удалося також петербурське підприємство з Юденічем, котрого до того побили більшевики, що його „западно-російське правительство“ з Ліанозовим на чолі і-сам Юденіч мусіли покинути прибалтійські краї, виїхати до Парижу і доповнити своїм числом „Conference panrusse“, котра, як відомо, складається з „бывших людей“. Не вдалася також акція з Денікіним. Вправді в той момент, коли більшевиків прогнали з України повстанці, і коли більшевики були заняті Колчаком, йому ошуканством удалося захопити лівобережну Україну; одначе війна, яку йому видала Директорія після заняття ним Київа, було для нього початком кінця. На тилах Денікіна вибухли могутні повстання на Кавказі і Кубані, як токож і на Україні. Справившись з Юденічем і Колчаком, більшевики кинули великі сили на південь і почали гнати з катастрофічною скорістю денікінські війська, котрі посунулись були в хвилях найбільшого військового денікінського щастя аж до Орла і Тамбова. Прикінці 1919 р. Денікін вже на ладан дине, й йому не тільки не помогла зрада галицьких „парляментаристів“ з „диктатором“ на чолі, але навпаки пошкодила. Передана Денікінові галицька армія або перейшла до більшевиків, або перейшла до повстанців, чим дала найкращий доказ, що вона в ніякому розі не хоче бути зрядям контр-революції.

Контрреволюційна акція Антанти на сході Європи і в Сибірі коштувала Англічанам і Французам грубі гроші і причинилась до фінансової кризи в тих країнах. Тому перші Англічаше, як люди практичні, відмовили в решті кредитів контрреволюціонерам, бо вони бояться, що коли дальше будуть підтримувати фінансово контрреволюційних генералів, фінансова криза може перемінитись в фінансове банкруцтво. Розуміється, що тепер антантським імперіялістам стидно капітулювати і входити в переговори з большевиками, хоч ці останні оферували мир. Вони хочуть хопитись тепер іншого методу. Вони хочуть організувати охоронний вал з несовітських держав. В своїй останній промові в палаті послів сказав Клемансо в відповіді на інтерпеляцію соціаліста Кашена, що ані Франція, ані Англія не думають заключити миру з большевиками, а хочуть тільки зробити таму проти большевиків з Польщі, Румунії, Чехословаччини і Югославії. Про Україну він не згадав ні слова. Що більше, за антибольшевицьку акцію Поляків обіцяв Клемансо заплатити їм Східньою Галичиною, статут котрої має бути зревідований в тім напрямі, що західня Україна припаде на все Полякам. „Кого пан Біг хоче покарати, тому розум відбірає.“ Ця заява Клемансо, ігнорування існування дужого українського народу, пхає прямо Україну в обійми большевізму. А раз так, то польсько-румунсько-чеська тама покажеться дуже слабенькою і некріпкою. Рік 1920 може нам принести дуже великі несподіванки.

Як бачимо, мирова конференція в Парижі не принесла для Східньої Європи нічого позитивного. Вона властиво серіозно не займалась навіть східньо-європейським питанням. Вона поклала собі за завдання силою накинати мир Німеччині, Австронімеччині, Болгарії, Угорщині і Туреччині. Одначе довго стогняла гора і вродила три дуже мізерні і смішні миші: версайський, сан-жерманський і болгарський мирові трактати, котрі одначе показались нездібними до життя. Версайський мир містить в собі статут союзу народів. Одначе проти нього виступив американський сенат, і через це трактат треба уважати недійсним. Америка не ратафікувала миру; ратифікувала його в правді Франція, Англія і Італія, але до обміну ратифікаційних грамот в кожному разі не прийшло ще, і ось ми маємо аномральне явище, що з Німеччиною мир заключено і підписано ще 28. червня 1919. р., а всеж таки немає ще мирного стану між німецькою республікою і Антантою. Вправді заповідають, що мирний стан розпочнеться з 1. січня 1920, одначе можна сумніватись, чи це правда. З німецькою Австрією має Антанта більше клопоту, як користи. Цей державний новотвір показався цілком нездібним до життя, а що йому не дозволено приєднатись до Німеччини, то австрійські політики цілком слушно домагаються від Антанти: „Ви нас зробили самостійними, не хочете дозволити об'єднатись з нашими братами. так годуйте.“ З тою метою їздив навіть др. Реннер до Парижу, щоби дістати милостиню від „hautes puissances“, і його нагодували великими обіцянками. Тепер антантські політики сунуть собі голову, як би довести до економічного зближення між Чехо-Словаччиною і Австро-Угорщиною, щоби започаткувати здійснення ідеї конфедерації, або хоч принайменше — нового наддунайського союзу, одначе справа йде дуже туго, бо мадярський монархічний і контрреволюційний рух відстрашує народи, котрі бояться знову, щоби не потрапити в тюрму.

Як бачимо, мирова конференція, котра розпочиналась так гучно і бундючно, не розв'язала буквально ані одного питання, або коли рішала, то так зле, що краще, як би воно цілком не було рішене. Скінчилась вона скандалом в „благородном семействе.“ Американці покинули європейську землю і зайнялись своїми

місцевими бізнесами. А результати? Заповідали „союз народів,“ союза народів нема, заповідали мир, миру нема, і справа з миром стоїть при кінці 1919. і на початку 1920. р. далеко гірше як в минулому році в тій самій порі. Європа до того розвалена і перед цією руїною стоять політики так безрадно, що вигляди на будучність не дуже світлі.

Виринула тепер ідея, щоби скликати до Парижу або до Лондону нову конференцію. Однак проект нової мирової конференції, який подає Клемансо, буде новим погіршенням виданням покійної парижської конференції. Як не як, покійна конференція на самім початку мала високий авторитет, як довго вона обіцяла притримуватись мирової програми Вільсона. Цей авторитет „Найвища Рада“ губила з кожним днем і скотилась до упадку. Нова конференція, яка складатись буде з президентів міністрів „високих держав“ Англії, Франції, Японії і Італії, ще менше може мати авторитету. А всеж таки ця рада президентів міністрів має відвагу ставити собі такі завдання, як рішення російської і турецької проблеми. Політична безграмотність в східнім питанню, яку так блискуче проявив в згаданій вище промові Клемансо, не ворожить нічого доброго. Вона може викликати тільки ще більший заколот.

Парижська мирова конференція, хоч організація її була дуже недоладна, всеж таки була європейським авторитетним органом. З її упадком розвалена Європа позбулась і такого органу. Мається те вражіння, що парижська конференція — це Самсон, котрий повалив будівлю і сам згинув в її звалищах. Тепер немає господаря в Європі і цей анархічний стан мусить привести до загальноєвропейської революції, бо людство в стані анархії не може довго прожити. Парижські політики мира збанкрутували, упали морально, а раз упали морально, їх влада не може бути довгою. Питання, хто замінить їх?

Вже від року іде праця над організацією соціалістичного інтернаціоналу. Пролетаріят розколовся. Одні, більш ліві провідники пролетаріату, орієнтуються на Москву, другі, більш праві, на Захід. Вага питання лежить тепер в тім, щоби ліві елементи погодити з правими. Інтернаціональне женецьке бюро розпочало вже переговори з німецькими незалежними, які, як відомо, станули по боці третього (московського) інтернаціоналу. Годі сподіватись, щоби незалежні, великі противники парламентаризму, зійшли із своєї позиції системи рад. Цю систему муситиме прийняти інтернаціонал, як свою. Переговори йдуть, і тому, що це питання погодження двох відломів соціалізму дуже трудне, то навіть соціалістичний конгрес, який мав відбутись в Женеві в лютому 1920. р., відложено на кінець липня. До цього часу сподіваються, що Європа буде виглядати инакше і що хтось инший буде стояти на чолі європейських націй.

В кожному разі вже тепер можна з певністю сказати: буржуазія показалаь нездідною заключити мир, його мусить заключити пролетаріат.

Україна.

Життя в Києві. В Києві розпочали роботу; майже всі установи почали в повній мірі працювати. Добровольчеська армія відступаючи покинула велику силу медикаментів хірургічних і лябораторних приналежностей. В цілі ослаблення продовольчої кризи дозволено вільну продаж і випічку хліба. Знов організується міліція і відновляється залізнодорожний рух.

Українська Академія Наук відновлена. Москва 26. грудня. В Києві у всіх відділах Української Академії Наук і українського Університету розпочалися заняття, які були припинені Денікінцями.